

3. Културне структуре – теорија (наставак)

Култура, класа и жанр: култура није „цивилизација“ (наставак)

У најсложенијим друштвима постоје очигледне разлике у облицима изражавања између припадника високог и ниског друштвено-економског статуса.

На једном крају су они који имају слободног времена да се посвете одређеним облицима културних активности (попут класичне музике и балета) и новца који је потребан да би се стекли пракса и образовање у тим врстама уметности.

То не значи да су људи изван тих кругова мање заинтересовани за уметничко изражавање. Ипак, они који нису припадници елита имају мање могућности да се посвете стварању и конзумирању тих „елитистичких“ уметничких форми. Сходно наведеном, културу можемо класификовати на:

- **културу више класе** (култура елите или тзв. „висока култура“)
- **популарну и народну културу** (тзв. „ниска култура“)

Неке од карактеристика *културе више класе* („високе културе“) су:

- више је самосвесна
- мање је доступна
- развија се и шире, од стране посебно школованих уметника

Неке од карактеристика *популарне и народне културе* („ниске културе“) су:

- мање је самосвесна
- више је доступна
- преноси се обично с генерације на генерацију или је развијају и шире људи истог положаја и образовања, а не посебно школовани уметници
- многим облицима ове културе може да се прикључи дословно свако (нпр. колу)

Повезаност културе и класа

Француски социолог Пјер Бурдије написао је неке од најважнијих радова о повезаности културе и класе. У свом најславнијем делу *Дистинкција* (1984), Бурдије заступа мишљење да су **људи вишег друштвеног положаја** склони да изједначавају уметничко достигнуће са **апстракцијом**, док они **нижег друштвеног положаја** предност дају **реалистичкој уметности**. Установио је да мушкарци и жене из нижих слојева француског друштва више воле фотографију од сликарског дела из разлога што је фотографија реалистичнија и што је за сâм чин стварања и разумевања потребно релативно мало формалног образовања.

На пример, Бурдијеов истраживачки тим показивао је фотографије људима из различитих слојева.

(а) Људи из ниже класе ретко су испољавали естетску реакцију, већ су сваку фотографију посматрали као један оквир и показивали интересовање за информацију коју је тај оквир садржао. (Коментар радника из Париза, који коментарише фотографију која приказује

руке једне старице: „Ух, она има ужасно деформисане руке! Мора да се старица бавила тешким радом. Изгледа као да болује од артритиса. Сигурно је инвалид, осим ако није тако савила руку. То нису руке неке војвоткиње нити чак дактилографкиње! Стварно ми је жао кад погледам руке ове јадне старице, рекло би се да су скроз у неким чворовима.“)

(б) Људи из виших класа другачије су реаговали на исту ту фотографију. Посматрали су је из естетског угла, као уметничко дело, а не само као слику стварности. (Коментар једног високообразованог инжењера из Париза: „По мени је ово једна веома лепа фотографија. Истински је симбол тешког рада. Подсећа ме на Флоберову стару слушкињу. Страшно је што рад и сиромаштво толико изобличе људе.“)

Треба бити опрезан у пренаглашавању разлика између високе и ниске културе иако се облици културног изражавања разликују од класе до класе. Постоји опасност да се висока култура индиректно изједначи са цивилизацијом, што је била уобичајена грешка крајем 18. века и у 19. веку. По том застарелом гледишту, елитама су приписиване уметничка креативност и иновација, а дела популарне уметности одбацивана су као мање вредна.

Данас већина социолога одбацује идеју да је култура елите бољи или виши облик од народне или популарне културе.

У својој књизи *Интелектуалци, неинтелектуалци: Појава културне хијерархије у Сједињеним Америчким Државама*, историчар Лоренс Левин показује сву бесмисленост, као и погубност **културног снобизма**. Левин истиче да је већим делом 19. века виша, средња и радничка класа у Америци уживала у ономе што би се данас сматрало високом културом – Шекспировим драмама, Моцартовим операма, Дикенсовим и Твеневим романима, Лонгфелоуовим и Ловеловим песмама итд. То се променило доласком индустријског капитализма који је створио нове и мање стабилне класне односе и утицао на пораст имиграције из северозападних делова Европе у Сједињене Америчке Државе – тек тада су чланови старе америчке високе класе почели чврсто да инсистирају на великој разлици између сопствене културне „осетљивости“ и оне коју су донеле придошлице.

Током целокупног 20. века, сваком новом облику уметничког изражавања најпре је приписиван *недостатак културне профијености*. На пример, тако се 1913. године у часопису *Nation* тврдило да филмови нису „нека висока уметност, а њихова све већа популарност објашњавана је „уобичајеном склоношћу популарног укуса ка језивом и фантастичном“. Такође, у поређењу са књижевношћу и сликарством, за филмску уметност наводно нису били потребни „размишљање и пажња“. На подједнако омаловажавајући начин и уз елитистичке примедбе дочекан је долазак телевизије и рокенрол музике 50 година касније.

У новије време, електронска музика и диџејеви изложени су сличним критикама. Но, из социолошке перспективе, прави се јасна разлика између добре и лоше електронске музике, добрих и лоших диџејева, као и између добрих и лоших опера или сликарских дела.

Сваки облик уметности захтева велико умеће, иако је за неке потребно мање формалног образовања и праксе. Управо из тог разлога данашњи социолози користе појам **културни жанрови** уместо „висока” и „ниска” култура.

Жанр је посебан облик културног изражавања чији је циљ да ствара симболе који људе могу да заинтересују, забаве и изазову њихову емоционалну реакцију. Примери жанрова су комерцијална уметност, слике рађене техником уља на платну, џез, музичка комедија и телевизијске серије.

Комерцијална уметност је један жанр или облик уметности. Урамљене слике рађене техником уља на платну (било да припадају Матису или неком непознатом савременом уметнику) други су жанр. У оба жанра постоје генији, конформисти и шарлатани. Исто важи и за џез, рок, хипхоп, емо, итд. Сваки од тих жанрова представља засебан и изазован облик културног израза који настоји да створи симболе који људе могу да заинтересују, забаве и изазову њихову емоционалну реакцију.

Постмодернизам, глобализација и културни заокрет

Антиелитистички приступ култури највише долази до изражаја у постмодерном друштву. Наша веза са природом, чак и наши међусобни односи све више се пропуштају или филтрирају кроз симболичке механизме које производе све заступљенији услужни сектори економије, као и „армије” образованих стручњака и гуруа њу ејџа (*new age*). Знање не стичемо директно путем личног искуства, већ путем медија и њихових стручњака.

Глобализација повећава међуповезаност широм света. Она обухвата подједнако кретање људи између земаља широм света и глобалне масовне комуникације које уводе свет у нашу дневну собу.

Иако много више сазнајемо о људима и местима која су далеко од нас, такве информације су изузетно **посредоване**. Уз помоћ масовних медија, сматрамо да „знамо” све о државама и народима Блиског истока, упркос томе што су веома много удаљени од нашег сопственог искуства. На управо исти начин, гледајући холивудске телевизијске шоу програме и филмове, странци „уче” све о Сједињеним Америчким Државама. На пример, телевизијски гледаоци широм света сада могу да виде какав је „прави”, стварни живот сваког друштвеног слоја у Америци – од оног најнижег у серији *Полицајци*, до младих из предграђа у *Стварном свету MTV канала* и популарних звезда у ријалити програму *У корак са Кардашијанима*.

Једна од **најважнијих последица** тако интензивног постмодерног посредовања јесте да се чини да **чињенице и фикција нису јасно одвојени**, као што је то био случај у ранијим, модерним друштвима. Примери за ово огледају се у следећем:

- Приказ Садама Хусеина као Сотониног љубавника у цртаном филму *South Park* сасвим лепо се поклапа са новинским извештајима који документују реалност Хусеинових стварних злочина;

3. Културне структуре – питања (наставак)

1. Културу можемо класификовати на:

- а) _____
б) _____

(3 бода)

Решење:

- а) културу више класе
б) популарну и народну културу

2. Наведите бар две карактеристике културе више класе.

- а) _____
б) _____

(3 бода)

Решење:

- а) мање доступна
б) више самосвесна

3. Наведите бар две карактеристике популарне и народне културе.

- а) _____
б) _____

(3 бода)

Решење:

- а) више доступна
б) мање самосвесна

4. Француски социолог Пјер Бурдије сматрао је да људи вишег друштвеног положаја склони су да изједначавају уметничко достигнуће са:

- а) реалистичком уметношћу
б) апстракцијом
в) културним плурализмом
г) масовним медијима

(2 бода)

Решење:

- б) апстракцијом

---

5. Француски социолог Пјер Бурдије сматрао је да људи нижег друштвеног положаја склони су да изједначавају уметничко достигнуће са:

- а) реалистичком уметношћу
- б) апстракцијом
- в) културним плурализмом
- г) масовним медијима

(2 бода)

Решење:

- а) реалистичком уметношћу

---

6. Идеју да је култура елите бољи или виши облик од народне или популарне културе данас:

- а) одбацују сви социолози
- б) одбацује већина социолога
- в) прихвата већина социолога
- г) прихватају сви социолози

(2 бода)

Решење:

- б) одбацује већина социолога

---

7. У својој књизи *Интелектуалци, неинтелектуалци: Појава културне хијерархије у Сједињеним Америчким Државама*, историчар Лоренс Левин показује сву бесмисленост, као и погубност _____.

(3 бода)

Решење:

културног снобизма

---

8. Током целокупног 20. века, сваком новом облику уметничког изражавања најпре је приписиван _____.

(3 бода)

Решење:

недостатак културне профињености

---

9. Дефинишите појам жанра.

(4 бода)

Решење:

Жанр је посебан облик културног изражавања чији је циљ да ствара симболе који људе могу да заинтересују, забаве и изазову њихову емоционалну реакцију.

---

10. Наведите бар два примера жанрова.

- а) _____
б) _____

(3 бода)

Решење:

- а) слике рађене техником уља на платну
б) комерцијална уметност

---

11. Глобализација доводи до информација које су _____.

(3 бода)

Решење:

посредоване

---

12. Једна од најважнијих последица интензивног постмодерног посредовања информација јесте да се чини да _____, као што је то био случај у ранијим, модерним друштвима.

(3 бода)

Решење:

чињенице и фикција нису јасно одвојени

---

13. У новије време, друштвени теоретичари више цене:

- а) симболичке аспекте друштвеног живота
б) институционалне аспекте друштвеног живота
в) културне аспекте друштвеног живота
г) медијске аспекте друштвеног живота

(2 бода)

Решење:

- а) симболичке аспекте друштвеног живота

---

14. Наведите два основна става у погледу контроверзног питања абортуса.

- а) _____
б) _____

(3 бода)

Решење:

- а) присталице става „за слободу избора“
б) присталице става „за живот“

---

15. Култура дефинише специфичне начине на које се симболички обрасци и идеали успостављају у свету. Ова тврдња је:

- а) тачна
б) нетачна

(2 бода)

Решење:

- б) нетачна

---

16. Дефинишите појам ставова.

(4 бода)

Решење:

Ставови су тврдње које људи износе о вредностима и уверењима. Они могу бити усмени и писани искази, али не представљају деловање.

4. Медији и комуникација – теорија

Увод у медије и комуникације

Једна од најзначајнијих карактеристика савременог друштва јесте степен **медијске посредованости** нашег знања и искуства о свету. Наиме, појединци све више проводе живот у креирању и гледању медијских садржаја путем телевизије, филма, рачунара и мобилних телефона.

Једно од најистакнутијих обележја постмодерног друштва су медији помоћу којих разумемо свет и у њему делујемо. **Медији** су сваки продужетак човековог чулног система, односно свака технологија која омогућава комуникацију. Медији данас очигледно прожимају свакодневни живот, обликују и дубоко утичу на друштвене односе. Поставља се питање – како то чине? Које су стварне последице живљења у хипермедијатизованом свету? На пример, која је последица тога што је већина готово стално заокупљена својим паметним телефонима, као што су то тинејџерке на слици у наставку?

Извор: Преузето из презентација 2020/21. за предмет Социологија - © Richard Baker/Getty.

Нил Постман (1985) истиче да је најдугорочнија последица медија у томе што масе претварају у „лењивце“ који проводе сате и сате у гледању телевизијског програма за који није потребан никакав интелектуални напор.

Студија Истраживачког центра Пју каже да интернет користи 84% Американаца и 96% младих пунолетних особа, док 24% тинејџера су „готово непрекидно“ онлајн. Истраживачи су такође установили да паметне телефоне поседује 68% Американаца, а да корисници посежу за овим уређајима око 150 пута на дан.

С друге стране, аналитичари попут **Кастелса** истичу да смо сведоци новог „информацијског доба“ у којем медији као што су интернет, кабловска и сателитска телевизија могу да увећају моћ појединаца и ојачају самоникле демократске покрете. У прилог том мишљењу говори догађај из 2011. године, када се продавац воћа из Туниса Мухамед Буазизи запалио у знак протеста због корупције у полицији, што смо већ споменули у претходној лекцији. Видео-снимци Боуазизијевог чина направљени